

Nr 3

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1961 vid dess fyrtiofemte sammanträde fattade beslut.

Genom en den 15 december 1961 dagtecknad proposition, nr 15 år 1962, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående följande i nämnda protokoll omförmälda, av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1961 vid dess fyrtiofemte sammanträde fattade beslut, nämligen

1. Konvention (nr 116) angående partiell revision av de konventioner, som antagits av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens vid dess trettiofva första sammanträden, i syfte att förenhetliga bestämmelserna rörande den Internationella arbetsbyråns styrelse åvilande skyldigheten att utarbeta redogörelse för tillämpningen av konventioner (konvention angående revision av slutartiklar),

2. Rekommendation (nr 115) angående arbetstagarnas bostadsförsörjning. Texterna till konventionen och rekommendationen har såsom bilagor (bil. A—B) fogats till propositionen. Beträffande dessa texter får utskottet hänvisa till nämnda bilagor.

I propositionen föreslås svensk ratificering av konventionen. Rekommendationen anses däremot ej påkalla någon åtgärd från svensk sida.

Internationella arbetskonferensens fyrtiofemte sammanträde hölls i Genève under tiden 7—29 juni 1961. I sammanträdet deltog över 1 000 representanter för 94 av organisationens då 97 medlemsstater, av vilka det stora flertalet sändt fullständiga delegationer, d. v. s. två regerings-, ett arbetsgivar- och ett arbetstagarombud. Sverige deltog i sammanträdet med en fullständig delegation.

Enligt artikel 19 i Internationella arbetsorganisationens stadga skall ifrågavarande konvention och rekommendation underställas riksdagen.

Konvention angående revision av slutartiklar

Den i förevarande konvention behandlade revisionsfrågan hade av Internationella arbetsbyråns styrelse uppförts på konferensens dagordning, i syfte att styrelsen skulle vinna befrielse från skyldigheten att inför konferensen

med föreskrivna mellanrum framlägga redogörelser för tillämpningen av vissa äldre konventioner som konferensen antagit. En bestämmelse av denna innebörd återfinns bland slutartiklarna i samtliga före år 1950 antagna konventioner men skall nu ersättas med en föreskrift, som är intagen i samtliga konventioner från och med år 1951 och som överlämnar åt styrelsen att besluta, när sådana redogörelser skall föreläggas konferensen. De fram till år 1950 antagna konventionerna krävde, att redogörelser skulle framläggas med tio eller fem års mellanrum. Den oavbrutna stegringen i antalet konventioner har medfört, att utarbetandet och granskningen av dessa redogörelser kommit att bli en allt tyngre börda för såväl medlemsstaternas regeringar som styrelsen och arbetsbyråns personal. Den nya artikel som förekommer i de sedan år 1951 antagna konventionerna gör det möjligt att förlägga utarbetandet av redogörelserna till en sådan tidpunkt, då det alldeles uppenbart framstår såsom önskvärt att överväga huruvida en viss konvention skall ratificeras. Härigenom undviker man att binda redogörelsernas framläggande till bestämda tidpunkter.

Det finns ytterligare ett skäl för att den nu antydda urvalsmetoden skall komma till användning. I styrelsens hand har nämligen genom vissa i artikel 19, särskilt mom. 5 e), av Internationella arbetsorganisationens stadga vidtagna ändringar lagts en vidsträckt befogenhet att med avseende på icke ratificerade konventioner avfordra medlemsstaterna redogörelser för de omständigheter som förhindrar eller fördröjer ratificering av en konvention. Styrelsen har utnyttjat denna rapporteringsprocedur i fråga om en rad konventioner, som den ansett vara av speciellt intresse, vilket medfört att konferensen varje år får tillgång till auktoritativa uppgifter rörande ratifikationsmöjligheterna i en allt vidare krets av medlemsländer.

Konventionen antogs enhälligt både av det utskott som tillsatts för att förbereda ärendet och av konferensen in pleno.

Delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet har i avgivet utlåtande förklarat sig anse, att den revision av slutartiklarna i äldre konventioner som genomförts i och med antagandet av nu ifrågavarande konvention är välbetänkt och ägnad att effektivisera arbetsbyråns och därmed även konferensens verksamhet. Delegationen tillstyrker därför, att konventionen ratificeras av Sverige.

Rekommendation angående arbetstagarnas bostadsförsörjning

I inledningen till rekommendationen erinras om att Philadelphiadeklarationen erkänner ILO:s högtidliga förpliktelse att bland världens nationer främja alla åtgärder, som är ägnade att förverkliga en tillfredsställande bostadsstandard. Även om FN, heter det vidare, har ett allmänt ansvar för bostadsbyggande samt stads- och landsbygdsplanering, har likväl ILO för sin del ett speciellt intresse såvitt angår arbetstagarnas bostadsförsörjning.

Fortsättningen av rekommendationen är uppdelad på två delar: allmänna

principer samt förslag rörande metoder för principernas tillämpning, avsedda att tjäna till ledning för regeringarna samt arbetsgivarnas och arbetstagarernas organisationer. Tillämpningsområdet har bestämts på ett sådant sätt — »bostäder för arbetstagare med såväl manuellt som icke-manuellt arbete, däri inbegripna självständiga företagare och åldringar, pensionärer samt fysiskt handikappade» — att rekommendationen i själva verket berör större delen av den allmänna bostadspolitiken.

Enligt rekommendationen bör huvudsyftet med nationell bostadspolitik vara att stimulera tillhandahållandet av tillfredsställande och lämpliga bostäder i en godtagbar miljö åt alla arbetstagare och deras familjer till en kostnad, som icke överstiger en rimlig andel av inkomsten. I princip bör bostadsbyggnadspolitiken samordnas med den allmänna sociala och ekonomiska politiken, så att byggandet av bostäder för arbetstagare kommer i åtnjutande av en viss prioritet, som tar hänsyn till behovet av bostäder och kravet på en balanserad ekonomisk utveckling.

Rekommendationen innehåller vidare ett avsnitt rörande bostäder, som tillhandahålles av arbetsgivaren. Häri uttalas att det i allmänhet ej är önskvärt, att arbetsgivaren upplåter bostäder direkt åt sina arbetstagare. Undantag från denna regel kan emellertid förekomma, t. ex. om företaget är beläget långt från normala befolkningscentra eller om arbetets natur kräver, att arbetstagaren skall kunna inställa sig med kort varsel. I fall då bostad upplåtes av arbetsgivaren bör arbetstagarnas grundläggande mänskliga rättigheter erkännas och nationell lagstiftning och sedvänja till fullo iakttagas i fråga om hyres- eller besittningsförhållandets hävande vid anställningsavtalets upphörande; hyran bör ej överstiga en rimlig andel av arbetstagarens inkomst.

Med avseende på finansieringsfrågan förordar instrumentet, att vederbörande myndigheter skall vidtaga erforderliga åtgärder för att tillse, att program rörande bostadsbyggnader för arbetstagare förverkligas. Kooperativa bostadsföretag och liknande sammanslutningar utan vinstsyfte bör uppmuntras och myndigheterna bör tillse att arbetstagare, som önskar bli ägare till sin bostad eller som önskar uppföra en bostadsfastighet kan komma i åtnjutande av offentliga och privata lån på rimliga villkor. När så anses motiverat bör ett statligt system för hypoteksförsäkring eller statlig kreditgaranti införas för att stimulera byggandet av bostäder för arbetstagare, varjämte sparande och investeringar i bostadsbyggande för arbetstagare bör stimuleras.

I rekommendationen anmodas vederbörande myndighet att fastställa miniminormer för bostäderna samt vidtaga åtgärder för dessa normers tillämpning i syfte att garantera säkerhet i konstruktionen och en rimlig standard i fråga om utseende, hygien och bekvämlighet. Instrumentet innehåller också en rad detaljförslag angående bostadsstandarden, t. ex. beträffande tillgång på vatten inom bostaden, avloppssystem och sopförvaring, sanitära installationer, ventilation, kokmöjligheter och förvaringsutrymmen, naturlig och artificiell belysning samt vissa minimikrav i fråga om avskildhet.

Medlemsstaternas regeringar uppmanas att främja åtgärder för att så effektivt som möjligt utnyttja tillgängliga resurser inom byggnadsindustrien. Bland rekommendationens förslag i detta syfte riktas uppmärksamheten särskilt på förbättrad planering och organisation av arbetet på byggnadsplatsen, ökad standardisering av material och förenkling av arbetsmetoder, praktisk tillämpning av byggnadsforskningens resultat samt upphävande av restriktiv praxis.

Vidare betonas vikten av att nationella bostadsbyggnadsprogram utformas på sådant sätt, att det under nedgångsperioder blir möjligt att stimulera byggandet av bostäder för arbetstagare. Slutligen framhäves starkt behovet av att säsongarbetslöshet avskaffas.

I fråga om hyrespolitiken uttalas att ehuru ett av målen på lång sikt i högt industrialiserade länder bör vara, att hyran skall täcka den normala kostnaden för bostaden, bör likväl en progressiv minskning av den procentuella andel av arbetstagarens inkomst som avsättes till hyra och som skall täcka nyssnämnda kostnad uppställas såsom ett allmänt mål, vilket bör kunna uppnås till följd av en höjning av reallönerna och en ökning av produktiviteten inom byggnadsindustrien.

Vidare framhålles att en hyreshöjning icke bör tillåtas ge fastighetsägaren mera än en rimlig avkastning på investerat kapital. Under perioder av akut bostadsbrist bör man söka förhindra oskäligen höjning av hyran i befintliga bostäder för arbetstagare, men då bostadsbristen lättar och då ett tillräckligt antal bostäder av tillfredsställande kvalitet blir disponibelt, bör sådana åtgärder kunna successivt uppmjukas.

Rekommendationen fastslår principen att program avseende bostadsbyggande för arbetstagare bör utformas i enlighet med sunda principer för samhällsplanering och regional planering. I detta hänseende innehåller instrumentet en rad detaljerade uttalanden, bland vilka särskilt må nämnas, att bostäder för arbetstagare bör vara belägna nära arbetsplatser och gemensamhetsanläggningar, att de bör vara grupperade så, att de erbjuder en tilltalande och väl planerad samhällsbild samt att vid uppgörande av byggnadsritningar och vid planläggning av nya samhällen för arbetstagare samråd bör ägas rum med de framtida invånarna.

Rekommendationen understryker vidare starkt vikten av att slumområden saneras genom bl. a. renovering och modernisering av därför lämpade fastigheter. Det framhålles även att man i syfte att minska överbefolkningen i stora stadssamhällen regionalt bör utforma planer för den fortsatta utvecklingen för att förhindra alltför stark koncentration av industri och befolkning och för att uppnå en bättre balans mellan stad och landsbygd. Myndigheterna bör hindra markspekulation samt skapa lämpligt belägna markreserver för byggande av bostäder åt arbetstagare till rimliga hyror.

Vad slutligen beträffar metoder för rekommendationens tillämpning uppräknas i instrumentet en rad faktorer, som bör beaktas: bostadsbehovet för arbetskraft anställd i eller erforderlig för industrier eller områden av stor nationell betydelse, särskilt i utvecklingsländerna; familjemedlemmarnas

antal, ålder och kön; familjebandens natur; samt fysiskt handikappades, ensamboendes, åldringars och migrerande arbetstagares särskilda problem. I utvecklingsländerna bör man ägna särskild uppmärksamhet åt hjälpprogram i stor skala för uppförande med eget arbete av provisoriska bostäder, något som erbjuder en utväg att förbättra bostadsförhållandena särskilt på landsbygden. Ett flertal åtgärder föreslås för att stimulera bostadsbyggande genom eget arbete.

Beträffande *yttranden* över rekommendationen får utskottet hänvisa till propositionen s. 8—10.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson, har anfört:

»Den vid Internationella arbetsorganisationens konferens år 1961 antagna konventionen angående revision av slutartiklar är ett dokument av uteslutande formell natur. Genom konventionen befrias Internationella arbetsbyråns styrelse från en uppgift som ålagts styrelsen i vissa äldre konventioner, nämligen att med bestämda tidsmellanrum inför konferensen framlägga redogörelser för konventionernas tillämpning i och för beslut om eventuell revision. I stället får styrelsen enligt den nu ifrågakommande konventionens avfattning möjlighet att själv bedöma, när den finner tidpunkten vara inne att framlägga sådana redogörelser. Detta innebär utan tvekan en rationalisering av såväl styrelsens som Internationella arbetskonferensens arbete och därmed även en lättnad för medlemsstaternas regeringar. Någon minskning i konferensens möjligheter att kontrollera konventionernas faktiska efterlevnad behöver icke befaras genom antagandet av konventionen om revision av slutartiklar. Under sådana förhållanden tillstyrker jag i likhet med delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, att konventionen ratificeras av Sverige.

Vad härefter beträffar rekommendationen angående arbetstagarnas bostadsförsörjning bör det framhållas, att bostadsproblemen och förutsättningarna för deras lösning uppenbarligen är vitt skilda inom olika delar av världen. Det utbyte av erfarenheter som kunna komma till stånd genom bostadsfrågans upptagande på dagordningen för Internationella arbetskonferensen har givetvis haft sitt värde, kanske särskilt för de s. k. utvecklingsländerna. Ett internationellt ställningstagande med anspråk på att kunna vara vägledande och giltigt i ett större antal länder måste emellertid med hänsyn till de olikartade förhållandena få en ganska begränsad betydelse för lösningen av bostadsfrågan, framför allt inom mera industrialiserade länder, som redan har en relativt väl utvecklad bostadspolitik.

I Sverige finns icke några särskilda samhällseliga bostadspolitiska åtgärder för arbetstagare. De bostadspolitiska åtgärderna är i princip lika för alla medborgare. Det förhållandet att vissa stödformer innefattar en behövs-

prövning enligt objektiva normer eller att vissa speciella bostadsproblem för arbetstagare kan behandlas inom ramen för de åtgärder, som större företagare vidtar för att främja bostadsförsörjningen för sina anställda, rubbar inte detta faktum.

Av dessa skäl och under hänvisning till att rekommendationen, såsom bostadsstyrelsen framhåller, inte torde innehålla någonting, som kan motivera en omprövning av den svenska bostadspolitiken, anser jag att rekommendationen angående arbetstagarnas bostadsförsörjning ej bör föranleda någon åtgärd från svensk sida.»

Utskottet

Utskottet finner ej anledning till erinran mot vad föredragande departementschefen yttrat om nu ifrågavarande av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens antagna konvention och rekommendation.

Utskottet får på grund härav hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande proposition, nr 15, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 8 februari 1962

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Carlqvist, herr Birke, fru Gärda Svenson, fröken Nordström och herr Nyman;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Nilsson i Göteborg, Rimmerfors, fröken Wetterström, herrar Wahlund, Bengtsson i Varberg, fröken Sandell och herr Johansson i Södertälje.